

Lukas kapitel 19. Övers och komm: Bo Giertz

Evangelium enligt Lukas Kapitel 19 Sackeus (Luk 19:1–10)

Översättning

Så kom han in i Jeriko och var på väg genom staden. Där fanns då en man som hette Sackeus, en förman för publikanerna, mycket förmögen. Han ville gärna se vem Jesus var, men han kunde det inte i trängseln, eftersom han var liten till växten. Då sprang han i förväg och klättrade upp i ett mullbärsfikonsträd för att kunna se honom. Han skulle nämligen komma den vägen fram. När Jesus kom till det stället, såg han upp och sade: Sackeus, skynda dig ned. Det är hos dig jag skall ta in i dag! Då skyndade han sig ned och tog emot honom som sin gäst, lycklig över att få göra det. Men alla som såg det knotade och sade: Han har ju tagit in hos en syndare! Men Sackeus trädde fram och sade till Herren: Herre, hälften av allt jag har, det ger jag nu åt de fattiga. Och om jag har lurat någon på pengar, så ger jag honom fyrdubbelt tillbaka. Men Jesus sade: I dag har frälsningen kommit till detta hus, eftersom också han är en son av Abraham. Människosonen har ju kommit för att söka upp och frälsa det som var förlorat.

Kommentar

Jeriko låg vid den stora huvudväg, som från Jerusalem ledde österut till landet bortom Jordan. Gränsen gick nere vid floden, och här var den givna platsen för en tullstation. Sackeus var ”överpublikan”. Ordet finns bara på detta enda ställe, och vi vet inte exakt vad det innebar. Men troligen var Sackeus en av de ledande i det syndikat, som arrenderat tullrätten av romarna. Det rörde sig om stora pengar, och Sackeus var också mycket förmögen.

Det var nog inte bara nyfikenhet, när han ville se Jesus. Ryktet hade berättat, att denne profet umgicks med publikaner och andra syndare. En så underlig gudsman kunde vara värd att se. Problemet var bara hur det skulle gå till. Trängseln längs gatan, där pilgrimståget drog fram, var stor. Sackeus var kortvuxen och dessutom illa tåld. Han tog alltså sitt parti, sprang i förväg och klättrade upp i en sykomor. Ett sådant ”mullbärsfikonsträd” är släkt med fikonsträdet men har en långt kraftigare stam och större krona. Det var lätt att komma upp i, och där satt nu Sackeus på en god och tryggad åskådarpåls.

Berättelsen om Sackeus brukar ibland utläggas som en skildring av en liten man som fick sina mindervärdeskomplex botade. Men om den saken handlar den knappast. Huvudmotivet är fullt klart: Jesus söker upp det förlorade. Letar man efter ett bimotoiv, så är det snarare hur Gud plötsligt handlar med den som är ”religiöst intresserad” och tror att han sitter som iakttagare. Plötsligt blir han tilltalad och ställd i ett val. Lukas antyder inte ens hur Jesus kunde upptäcka Sackeus och hur han kunde veta hans namn. Jesus handlade ju på Guds vägnar, och Gud känner alla och ser dem, när de tror att de går sina egna vägar.

Sackeus svarade obetingat ja på Guds kallelse. Var det faktiskt sant, att Gud ville ha med honom att göra, så tvekade han inte. De fromma i staden knorrade över att en profet kunde ha så dåligt omdöme när det gällde att välja sitt sällskap. Men Sackeus tog konsekvenserna med glädje. Detta är också ett bimotoiv i berättelsen: Frälsningen är en oförtjänt gåva, men gåvan får konsekvenser för den som tar emot den. Den har med sig ett nytt sätt att se och värdera. Sackeus blev både hederlig och villig att dela sitt goda. Han hade blivit förvaltare åt Gud. Därför kunde han också få något att förvalta. Jesus krävde inte egendomslöshet, när den inte var nödvändig för en särskild uppgift.

När Jesus säger att frälsningen kommit ”till detta hus” menas Sackeus och hans familj. Vår moderna individualism är främmande för Nya Testamentet. Om en familj fungerade som den skulle, så var det självklart att alla medlemmarna tyckte och trodde som hufvudfadern. Blev han kristen följde alltså hela familjen med. Men naturligtvis kunde det hända att någon revolterade och inte gjorde det. Jesus talar också om den söndring som för hans skull kan gå rätt igenom en familj.

Jesus ger oss två skäl till sitt handlande. Dels har han kommit just för att söka upp och frälsa det förlorade, och dels var denne man faktiskt en Abrahams son, en medlem av Guds folk. Paulus har – som vanligt – förstått hur Jesus tänkte. Han säger, just med tanke på judarna: Sina nådegåvor och sin kallelse kan Gud inte ångra.

Konungens hemkomst (Luk 19:11–27)

Översättning

När de nu lyssnade, lät han dem höra ännu en liknelse, eftersom han var så nära Jerusalem och de trodde, att de snart skulle få se Guds rike komma. Han sade: En fursteson skulle resa långt bort för att få sin kungavärdighet bekräftad och sedan vända tillbaka. Han kallade till sig tio av sina tjänare och gav dem ett pund var och sade: Gör affärer med det här tills jag kommer igen. Men hans landsmän hatade honom och sände en beskickning efter honom som skulle säga: Vi vill inte att den mannen skall bli kung över oss. När han sen hade fått sin kungamakt och kom tillbaka, befallde han att man skulle kalla på de tjänare som fått hand om pengarna, så att han fick höra vad var och en hade förtjänat. Då trädde den förste fram och sade: Herre, ditt pund har inbringat tio pund till. Han sade till honom: Bra gjort, du gode tjänare. Eftersom du varit trogen i det minsta, sätter jag dig till ståthållare över tio städer. Så kom den andre och sade: Ditt pund, Herre, har vuxit till fem pund. Då sade han också till honom: Du med får bli styresman, över fem städer. Så kom ännu en, och han sade: Herre, här har du ditt pund. Jag har haft det liggande i en duk. Jag var rädd för dig, eftersom du är så fordrande. Du tar in vad du inte lagt ut, och du skördar vad du inte har sått. Han svarade honom: Efter dina egna ord skall jag döma dig, du usle tjänare! Du visste att jag var fordrande och

tar in vad jag inte lagt ut och skördar vad jag inte har sått. Varför lämnade du då inte mina pengar till en bank? Då hade jag kunnat fordra dem tillbaka med ränta, då jag nu kom hem. Sen sade han till dem som stod där: Tag ifrån honom hans pund och ge det åt honom som har de tio. Men de sade: Herre, han har ju redan tio pund. — Ja, men jag säger er: Var och en som har, han skall få, och från den som inte har skall man ta också det han har. Men mina fiender, de som inte ville ha mig till sin kung, dem skall ni föra hit och hugga ned i min åsyn. Kommentar

Man brukar säga att denna liknelse handlar om de anförtrödda punden. Men det är inte dess egentliga ärende. Lukas säger varför Jesus berättade den: Han ville göra klart att det kan dröja innan Riket kommer. Det kommer en tid, då hans tjänare måste vänta på sin Herre och då hans motståndare kommer att vägra honom lydnad. Det gäller alltså att vara trogen och veta, att den omstridde verkligheten skall komma tillbaka med konungslig makt.

Liknelsen hämtar som så ofta sitt stoff från den verklighet som var aktuell för åhörarna. Harodes hade fått sin kungatitel av romarna, hans son Archelaus hade rest till Rom för att bli bekräftad som konung och andra arvingar och tronpretendenter gjorde på samma sätt. Deras motståndare lät också höra av sig med beskickningar som försökte få gehör hos kejsaren. I regentens frånvaro fick hans tjänare sköta affärerna.

Liknelsen skildrar alltså hur tio tjänare får var sitt ”pund”. Det är fråga om en ”mina”, ett grekiskt ord för en mindre penningssumma på 100 drachmer. Något mynt är det alltså inte fråga om, utan en hög silverslantar som man kunde knyta in i en duk, så som den ängslige tjänaren gjorde. Dessa pengar fick nu tjänarna placera så gott de kunde. Den som var skicklig affärsman kunde få dem att flerdubblas. Liknelsen talar här som vanligt om livets realiteter, sådana de faktiskt var i denna orientaliska miljö, där lyckade spekulationer var en önskedröm för de flesta. Så kommer konungen tillbaka. Det betyder avräkning med både tjänare och motståndare. Skickliga tjänare får sin belöning. Den försumliga mister sitt uppdrag. Och för motståndarna blir slutet det som var ganska självklart på den tiden: de mister livet.

Här som annars är det svårt att säga exakt, vad i liknelsen som ger en bild av Guds rike och vad som bara är en bild av den omgivande miljön. Om vissa drag behöver man inte tveka. ”Furstesonen” kallas egentligen ”en högättad person”, en prins av blodet eller något liknande. Åhörarna tänkte på Archelaus eller någon annan tronarvinge, och lärjungarna anade att här fanns likheter med Guds Son. Vilka motståndarna och tjänarna var behövde ingen fråga. Svårare är det — så som liknelsen nu lyder — att veta vem som talar i de två sista meningarna. Tjänarna har vågat komma med en försiktig protest: Han har ju redan tio pund. Sen följer oförmedlat ett ord, som på annat håll möter oss som ett Jesusord, och därefter en order från den förfördelade monarken. Det sannolika är att alltsammans ingår i liknelsen och skall vara konungens slutreplik. Men här står inte något ”Han svarade dem” eller liknande, som annars alltid brukar finnas för att markera när någon talar. I 1917 års kyrkobibel har översättarna lagt till ett ”Han sade”, troligen med rätta.

Denna berättelse har många beröringspunkter med liknelsen om de anförtrödda talenterna (Matt 25:14 f), särskilt i fråga om den ängslige tjänaren och hans möte med sin stränge herre. Men olikheterna — även i ordvalet — är också markanta. Hela frågan om troheten mot en konung, vars rätt till tronen bestrids av andra, saknas hos Matteus. Båda versionerna kan gå tillbaka på Jesus, som självfallet kan ha upprepat och varierat sina liknelser. Han var ju ständigt sysselsatt med att tala och undervisa. Konungen håller sitt intåg och blir hyllad (Luk 19:28—44) Översättning

När han sagt detta vandrade han vidare på vägen upp mot Jerusalem. Så närmade han sig Betfage och Betania vid det berg som kallas Oljeberget. Där skickade han två av sina lärjungar i förväg och sade: Gå bort till byn här framför oss. När ni kommer in där skall ni finna en liten åsna, som står där tjudrad och som ingen nånsin har ridit på. Lös den och för den hit. Och om någon frågar er: ”Varför löser ni den?” svara då så här: Herren behöver den. De utskickade gick sin väg och fann allting som han sagt dem. När de löste åsnan sade ägarna till dem: Varför löser ni åsnan? De svarade: Herren behöver den. Så förde de den till Jesus, och de lade sina mantlar på åsnan och lät Jesus sitta upp. När han nu red vidare, bredde de ut sina mantlar på vägen. När han nästan hunnit fram dit, där vägen leder ned från Oljeberget, började hela den stora skaran av lärjungar i sin glädje att lova Gud med hög röst för alla de mäktiga gärningar de fått se. De sade:

Välsignad han som kommer,
Konungen i Herrens namn!
Frid i himmelen
och ära i höjden!

Då sade några fariseer som var med i hopen: Mästare, håll efter dina lärjungar så att de tiger! Men han svarade: Jag säger er: Om de tiger, kommer stenarna att ropa.

När han nu kom närmare och fick se staden, började han gråta över den och sade: Om du på denna dag ändå hade förstått, du vad som behövs för din frid! Men nu är det dolt för dina ögon. Du skall få uppleva dagar, då dina fiender drar en belägringsvall runt dig och sluter dig inne och ansätter dig från alla sidor och slår dig till marken med dina barn och inte lämnar sten på sten i dig, därför att du inte förstod att ta vara på den tid då Gud sökte dig. Kommentar

Vad som hittills har berättats i detta kapitel har Lukas hämtat ur någon egen källa. Nu följer han på nytt Markus och återger sådana som tydligt ingick i all kristen undervisning.

Berättelsen om intåget innehåller i huvudsak detsamma som hos de andra synoptikerna. Pilgrimståget kommer från öster. Vägen har gått genom Juda öken. Nu når man åter bebodda bygder, och i den första byn skaffar sig Jesus en åsna. Han vill komma till

Jerusalem såsom profeten hade sagt att Sions konung en gång skulle komma (Sakarja 9:9). Folket förstår honom och breder ut sina mantlar på vägen. Så när man krönet av Oljeberget där utsikten öppnar sig över staden. Då brister jublet löst. Det hade säkert gjort många gånger förr, när trötta pilgrimer äntligen såg Jerusalem för sina fötter. Ännu i dag vittnar vallfartssångerna i Ps (Ps 120–134) om förväntningarna och glädjen. Men denna gång var det också något annat. Förväntningarna var på sin höjdpunkt. Man hade upplevt så mycket, som visade att Gud hade sett till sitt folk. Så prisade man Gud för alla de mäktiga gärningar man fått se. Och man prisade profeten, som nu red ned mot Kidrondalen för att dra in i Jerusalem. Man vågade säga vad man hoppades: att han verkligen var Konungen, den som skulle förlösa Israel.

I slutet av berättelsen kommer Lukas åter med sådant som han öst ur egna källor. Det gäller redan en del av hyllningsropen: Frid i himmelen och ära i höjden! Sådana glädjeutbrott och hyllningsrop är ju inte menade som logiska utsagor, lika litet som när någon bland oss ropar: Ära, halleluja! Men de är ändå laddade med innehåll. I detta fall var det kanske först och främst ett tack och en lovsång. Friden och äran hörde till Guds väsen. Friden (shalom) var för juden Guds goda avsikt med sin skapelse, hans välsignelsebringande ordning. Juden var van att välsigna Gud för hans höghet och majestät, lika mycket som för hans goda gåvor. Här på Oljeberget ville man nog säga, att det var Israels Gud som denna dag handlade i nåd mot sitt folk.

Det var därför fariséerna reagerade. Här gav man ju denne rabbi en hyllning som om han vore Messias. Det var att leka med elden. Hur kunde han tillåta det? Han borde ta avstånd och tysta ner dem. Men Jesus gav ett svar, som visade att det låg något riktigt i folkets mer än halvkvädna visa. De skulle inte tystas ner. Om de teg, skulle stenarna ropa. Det var gåtord av det slag som orientalen älskar. Fariséerna fick uttolka det bäst de kunde. Kanske hade Jesus menat att om Jerusalem inte tog emot sin Messias, så skulle stenarna och ruinerna efter den förstörda staden vittna om vad man förkastat. I varje fall menade han att det var något oerhört som skedde, om Israel förkastade honom, något som skulle få oanade konsekvenser. Fariséerna fick ännu en anledning att kalla honom hädare.

Mitt under jubelropen händer något märkligt. När Jesus ser ut över staden börjar han gråta. Han säger varför. Staden därnere kommer inte att göra som lärjungarna på vägen. Den ser inte ”vad som behövs för din frid”. Man kunde också översätta: vad som behövs för din fred. ”Frid” och ”fred” är samma ord i hebreiskan. Här gällde det både friden med Gud och freden med Rom. Den nationalism och den falska Messiastro, som spärrade vägen för evangeliet, måste leda till en katastrof. Jesus fick rätt. En mansålder senare kom det stora upproret och den fruktansvärda hemsökelsen över landet.

Jesus fick så rätt, att somliga lärde, som anser det självklart att han inte kunde veta något om framtiden, menar att hela denna episod som Lukas är ensam om – måste ha gestaltats efter år 70. Men det har med skäl framhållits, dels att skildringen här bara innehåller sådant som förekom vid varje belägring, och dels att det faktiskt också bland vanliga dödliga kan förekomma stor klarsyn i fråga om framtiden. För att inte tala om att det här är fråga om en man som enligt alla källor förmådde mer än man normalt räknar som möjligt.

Tempelreningen (Luk 19:45–48)

Översättning

Så gick han in på tempelplatsen och började visa ut dem som drev handel därinne. Han sade till dem: Det står skrivet: Mitt hus skall vara ett bödens hus. Men ni gör det till en rövarkula.

Sedan undervisade han dag efter dag på tempelplatsen. Men överstepräster och de skriftlärde sökte efter en möjlighet att röja honom ur vägen, tillsammans med de förnämsta i folket. Men de kunde inte komma på, hur de skulle göra, eftersom allt folket höll sig till honom och lyssnade till hans ord.

Kommentar

Lukas skildrar tempelreningen mer kortfattat än Matteus och Markus. Liksom Mattues förlägger han den till Jesu första dag i Jerusalem, medan Markus berättar att den tilldrog sig följande dag. Handeln med offerdjur i templets förgårdar var översteprästerligt privilegium och en god inkomstkälla. Att ingen försökte hindra Jesus visar hur impopulära de rika tempelarikokraterna var bland folket. Lukas konstaterar också att Jesu fiender, som nu efter vad som hänt på Oljeberget och tempelplatsen var fullt beslutna att röja Jesus ur vägen, inte såg någon möjlighet att ingripa så länge skarorna ständigt följde honom för att lyssna.

Copyrightregler:

Bo Giertz är upphovsman till såväl översättning som kommentar, Nedladdning och utskrift av såväl översättning som kommentar får endast ske för personligt bruk, All övrig användning av såväl översättning som kommentar måste godkännas av rättsinnehavarna samt Stiftelsen bibelskolan.com åtar sig att förmedla eventuella förfrågningar om vidare användning av översättning och/eller kommentar till rättsinnehavarna.

REGISTER:Nya Testamentet Lukas evangelium